

SYNTAX - SKLADBA

HLAVNÉ VETNÉ ČLENY

PODMET

- *zväčša činiteľ deja, nositeľ vlastnosti*
- *pýtame sa kto, čo*

vyjadrený podmet

- *je vyjadrený vo vete slovom*

Otec číta. (Kto číta? Otec.)

Dospelí môžu vstúpiť.

Nikto tu nie je. Naši vyhrali.

Prvý berie všetko.

Fajčiť je tu povolené.

Na chodbe zaznelo hlasné tresk.

nevyjadrený podmet

- *nie je vyjadrený vo vete slovom (doplníme si ho do zátvorky), je jasný z kontextu, z tvaru slovesa*
- (ona) Včera vôbec nepracovala. (Kto nepracoval? Ona.)
(my) Nepôjdeme s vami. (Kto nepôjde? My.)
(ty) Pomôž im!

viacnásobný podmet

Ženy a deti majú prednosť.

Futbal hrali nielen chlapci, ale aj dievčatá.

Urobili ste to vy alebo oni.

Ani strelci, ani kajakári neprekvapili.

PRÍSUDOK

- *vyjadruje činnosť, stav, vlastnosť*
- *pýtame sa, čo niekto robí, čo sa s ním deje (príp. aký je)*

slovesný prísudok

- *je vyjadrený slovesom*

jednoduchý slovesný prísudok

- *je vyjadrený plnovýznamovým slovesom*

Otec **pracuje**. (Čo robí otec? Pracuje.)

Vlasy starého otca **šedivejú**. (Čo sa deje s vlasmi? Šedivejú.)

zložený slovesný prísudok

- *je zložený z pomocného a plnovýznamového slovesa*

Ona nám **nechce poradiť**.

Zrazu **prestala písať**.

Veď sa predsa **musíte snažiť!**

Snáď **nezačne opäť plakať**.

menný (slovesno-menný) prísudok

- *je zložený zo sponového slovesa (byť, stať sa) a plnovýznamového slovného druhu*

Sused **sa stal policajtom**.

Peter **je zdravý**.

Katka **nebola vždy taká**.

Títo **budú prví**.

viacnásobný prísudok

Sused **sa stal policajtom alebo záchranárom?**

Princezná **bola nielen krásna, ale aj múdra**.

Cesta **bola náročná a únavná**.

Bude to nepríjemné, ba až odpudzujúce.

VETNÝ ZÁKLAD

- *základný vetný člen jednočlennej vety*

slovesný vetný základ

- *je vyjadrený určitým slovesným tvarom*

Prší. Hrmelo.

Pichá ma v boku.

V škole sa o tom **rozprávalo**.
Dobre sa mi tu **sedí**.
Chcelo sa mi plakať.
Lieky **treba užívať** pravidelne.
Takto neskoro **neslobodno rušiť** pacientov.

neslovesný (menný) vetný základ

- *nie je vyjadrený určitým slovesným tvarom*
  - ✚ vyjadrený menom: **Potraviny.**
  - ✚ vyjadrený príslovkou: **Dobre.**
  - ✚ vyjadrený časticou: **Samozrejme.**
  - ✚ vyjadrený citoslovcom: **Ach!**
  - ✚ vyjadrený neurčitkom: **Nerušit'!**
  - ✚ vyjadrený prídavným: **Otvorené.**

VEDĽAJŠIE – ROZVÍJACIE VETNÉ ČLENY

Čo rozvíjajú predmet, príslovkové určenie a prívlastok

Predmet rozvíja sloveso.

Príslovkové určenie rozvíja sloveso, prídavné meno alebo príslovku.

Prívlastok (príp. prístavok) rozvíja podstatné meno.

PREDMET

- *vyjadruje zásah, cieľ, obsah deja*
- *vždy rozvíja sloveso*
- *pýtame sa naň všetkými pádovými otázkami okrem nominatívu (okrem kto, čo)*

Chlapec rozbil **okno**. (Koho, čo rozbil? Okno.)

Tento **román** nenapísal on. (Koho, čo nenapísal? Román.)

Chlapec rozbil **okno**. (Koho, čo rozbil? Okno.)

Ešte vždy sme túžili za **domovom**. (Za kým, čím sme túžili? Za domovom.)

Prikázali mu **stáť**.

priamy predmet

- *je v akuzatívne (A) bez predložky*

Napísali sme si domácu **úlohu**.

Netušila **to**.

nepriamy predmet

- *je v A s predložkou alebo v inom páde (G / D / L / I)*

Ten darček máš **od otca**?

Partizáni bojovali aj **za nás**.

viacnásobný predmet

- *viac rovnocenných predmetov v prirad'ovacom sklade*

Ten darček máš **od otca a brata**?

Partizáni bojovali aj **za nás, aj za vás**.

Nezbierali sme **maliny, ale jahody**.

O práci ani o povinnostiach sa vôbec nehovorilo.

PRÍSLOVKOVÉ URČENIE

- *vyjadruje miesto, čas, spôsob, príčinu deja*
- *rozvíja sloveso, prídavné meno alebo príslovku*
- *pýtame sa naň príslovkovými otázkami (kde, kedy, ako, prečo)*

príslovkové určenie miesta

Karol je **vzadu**. (Kde je? Vzadu.)

Obraz zaves **hore**! (Kam zaves? Hore.)

Na stene sú akési fláky. (Kde sú? Na stene.)

Nikdy sme **tam** neboli. (Kde sme neboli? Tam.)

Domov musíš ísť **parkom**. (Kadiaľ musíš ísť? Parkom.)

Ešte sa nevrátil **z obchodu**. (Odkiaľ sa nevrátil? Z obchodu.)

príslovkové určenie času

Karol príde **ráno**. (Kedy príde? Ráno.)

Nezjavil sa ani **po večeri**. (Kedy sa nezjavil? Po večeri.)

Na Vianoce sa všetci stretneme. (Kedy sa stretneme? Na Vianoce.)

Do piatej budú doma. (Dokedy budú? Do piatej.)

príslovkové určenie spôsobu

Tvárila sa **milo**. (Ako sa tvárila? Milo.)

Hovoríme **po slovensky**. (Ako hovoríme? Po slovensky.)

Kráčali bystrým **krokom**. (Ako kráčali? Krokom.)

Pozerala neveriacimi **očami**.

Robíme to **s hrdosťou**.

Tvoj spolužiak píše **ako kocúr**.

Pracovali **do úmoru**.

Zamyslene kopal **nohou**.

Autobusom by ste tam mohli docestovať.

Títo futbalisti sú **poriadne** slabí. (Ako slabí? Poriadne.)

Niektorí ľudia sú **naskrz** skazení. (Ako skazení? Naskrz.)

Sme už **na smrť** unavení.

Začínalo mi byť za ňou **veľmi** smutno. (Ako smutno? Veľmi.)

príslovkové určenie príčiny

Pre slzy už ani nevidela. (Prečo nevidela? Pre slzy.)

Plače **od radosti**. (Prečo plače? Od radosti.)

Urobila to **z lásky**.

Je úplne slabá **po chorobe**.

Zajtra ideme **na huby**.

Idem na dvor **po poštu**.

Pod tlakom robili chyby.

Náhodou sa nám to podarilo.

Neurobili sme to **úmyselne**.

Prišiel do školy **napriek chorobe**.

viacnásobné príslovkové určenie

Skáče **od radosti a nadšenia**.

V noci aj cez deň pracuje.

Písala **pomaly, ale bezchybne**.

Pospevujem si **doma, ba aj na ulici**

PRÍVLASTOK

➤ *vyjadruje vlastnosť podstatného mena*

➤ *rozvíja podstatné meno*

➤ *pýtame sa naň otázkami (aký, ktorý, či)*

zhodný prívlastok

➤ *zhoduje sa s nadradeným podstatným menom v rode, čísle a páde*

Je to **dobrý** človek. (Aký človek? Dobrý.)

Nepoznal som **tohto** chlapca! (Ktorého chlapca? Tohto.)

Prvý deň je vždy najťažší. (Kolký deň? Prvý.)

nezhodný prívlastok

➤ *nezhoduje sa s nadradeným podstatným menom v rode, čísle alebo páde*

To je pes **suseda**. (Čí pes? Suseda.)

Taký už je osud **človeka!** (Čí osud? Človeka.)

Stavba **mosta** úspešne pokračuje. (Aká stavba? Mosta.)

Všetkých prekvapil list **od ministra**. (Aký list? Od ministra.)

Rozprávka **o ježibabe** deti trochu postrašila.

Túžba **cestovať** je u mňa silná.

Cesta **autobusom** bola únavná.

Nakreslite mi uhol **alfa**.

postupne rozvíjajúci prívlastok

➤ *skladá sa z dvoch prívlastkov, jeden rozvíja nadradené podstatné meno (stojí hneď pred ním), druhý rozvíja tesnejší prívlastok aj s podstatným menom*

➤ *nepíšeme medzi nimi čiarku*

Toto je **môj nový** bicykel. (Aký bicykel? Nový. Čí nový bicykel? Môj nový bicykel.)

Slovenské vysoké školy majú finančné problémy. (Aké školy? Vysoké. Ktoré vysoké školy? Slovenské

vysoké školy.)

Vyrušil nás **Dunčov zúrivy** štekot. (Aký štekot? Zúrivy. Čí zúrivy štekot? Dunčov zúrivy štekot.)

viacnásobný prívlastok

➤ *skladá sa z dvoch rovnocenných prívlastkov v prirad'ovacom sklade*

Pocítila **silnú, neodolateľnú** túžbu odísť.

Ošarpaná, polozrútená budova vzbudzovala obavy.

Neboli sklamaní **ani českí, ani slovenskí** turisti.

Máš rád **korenistejšie alebo diétne** jedlá?.

PRÍSTAVOK

➤ *rozvíja podstatné meno, pomenúva ten istý jav inými slovami*

➤ *je v rovnakom páde ako nadradené podstatné meno*

➤ *oddel'ujeme ho vo vete čiarkami (príp. zátvorkami, pomlčkami)*

Prišiel aj Karol, **môj kolega**.

Kúpili budovu, **takú starú zručaninu**.

Jánošík, **legendárna slovenská postava**, sa stal hrdinom mnohých povestí.

Povedali to Ing. Mrkvičkovi, **môjmu šéfovi**.

Na 1. jún, **Medzinárodný deň detí**, sa všetky deti tešia.

SKLADY

prisudzovací sklad

➤ *je spojenie podmetu a prísudku v dvojčlennej vete*

➤ *podmet môže byť aj nevyjadrený*

(Mama varí.)

(Brat je šikovný.)

((oni)Píšu.)

určovací sklad

➤ *je spojenie nadradeného a podradeného vetného člena*

➤ *nadradený vetný člen je bližšie určený (rozvítý) podradeným vetným členom*

➤ *nadradeným vetným členom sa pýtame na podradený*

(môj pes - Čí pes? Môj.)

(rúbať drevo - Čo rúbať? Drevo.)

(zavčasu vstávať - Kedy vstávať? Zavčasu.)

prirad'ovací sklad

➤ *je spojenie rovnocenných členov viacnásobného vetného člena*

(Vysypali sme **zbytočnosti a odpadky**.)

(Karol **je malý, ale šikovný**.)

(Spíme **aj v noci, aj popoludní**.)

VETY PODĽA ZLOŽENIA

jednoduchá veta - *jeden prísudok (resp. gramatické jadro)*

a. holá veta - *iba základné vetné členy*

Mama varí. Číta.

b. rozvítá veta - *sú prítomné aj rozvíjacie vetné členy*

Dobrá mama varí obed. Číta vynikajúcu knihu.

súvetie - *viac viet*

a. jednoduché súvetie - *dve vety*

a.1. prirad'ovacie - *vety sú rovnocenné*

a.2. podrad'ovacie - *hlavná veta je nadradená vedľ'ajšej, ktorá ju rozvíja*

b. zložené súvetie - *tri a viac viet*

Nevedel, čo sa deje, a preto odišiel.

Ak nezlezieš, spadneš a rozbiješ si koleno.

VETY PODĽA ČLENITOSTI

dvojčlenná veta - *obsahuje podmet a prísudok*

úplná dvojčlenná veta - *podmet je vyjadrený*

Karol nechcel ísť do obchodu.

Nebude sa vám to páčiť.

neúplná dvojčlenná veta - podmet je nevyjadrený

Nechcel ísť do obchodu.

Budú pomáhať.

jednočlenná veta - neobsahuje podmet a prísudok, iba vetný základ

slovesná jednočlenná veta - vetný základ je vyjadrený určitým slovesným tvarom

Sneží.

Blýska sa.

Bolí ma v boku.

V úradoch sa tvrdo pracuje.

Zle sa mi tu píše.

Nechce sa mi vstávať.

Chorobu nemožno podceňovať.

menná (neslovesná) jednočlenná veta - vetný základ nie je vyjadrený určitým slovesným tvarom

Mestský úrad.

Neuveriteľne.

Prirodzene.

Joj!

Nevstupovať na trávnik!

Prísne tajné!

VETY PODĽA OBSAHU (ZÁMERU)

oznamovacie vety - oznamujú, konštatujú, majú klesavú melódiu

Starý otec nejde do mesta.

Nebude to také ľahké.

opytovacie vety - požadujú informáciu

zisťovacie - očakávaná odpoveď áno/nie, majú stúpavú melódiu

Pôjde starý otec do mesta?

Bude to také ľahké?

doplňovacie - neočakáva sa odpoveď áno/nie, veta sa spravidla začína opytovacím zámenom, klesavá melódiu

Kam pôjde starý otec?

Aké to bude?

rozkazovacie vety - prikazujú alebo zakazujú, klesavá melódiu

Starý otec, nechod' do mesta!

Pomôž mi!

želacie vety - vyjadrujú pranie, želanie, klesavá melódiu

Kiež by mi bol pomohol!

Bodaj by sa to nestalo!

Nech vás sprevádza pokoj!

Aby to čert vzal!

PRIRAĐOVACIE SÚVETIE

- **vety sú rovnocenné, každá má svoj samostatný význam**
- **sú navzájom iba zlúčené alebo si odporujú, vylučujú sa, stupňujú sa**

zlučovacie priraďovacie súvetie

- **vety v súvetí sú zlúčené, spojené**

Bolo zamračené a fúkal studený vietor.

Najprv sa pohádali, potom sa museli udobrovať.

Aj polievku zjedol, aj zemiaky mu chutili.

Bol ženatý, mal dve deti

odporovacie priraďovacie súvetie

- **vety v súvetí sú v rozpore, v nesúlade**

Bolo slnečno, ale fúkal studený vietor.

Učil sa tri hodiny, lenže jednotku nedostal.

Veľa hovoríte, no málo robíte.

Veľa trénoval, a jednako sa mu príliš nedarilo.

vylučovacie priraďovacie súvetie

- **vety v súvetí ponúkajú možnosti, len jedna z nich je platná**

Bolo včera slnečno alebo tu pršalo?

Možno to nechápali, možno sa tak iba tvárili.

Buď budeš počúvať, alebo si to oprav sám!

Alebo sa im niečo stalo, alebo to vzdali.

stupňovacie prirad'ovacie súvetie

➤ *druhá veta stupňuje význam predchádzajúcej vety*

Zvalilo ohradu, ba aj strechu odnieslo.

Nepochopili nás, dokonca sa nám smiali.

Pomohol mi, ba ešte ma aj pohostil.

Tento pes nielen štekal, ešte aj hrýzol!

PODRAĎOVACIE SÚVETIE

➤ *vety sú nerovnocenné, vedľajšia veta rozvíja slovo z hlavnej vety*

➤ *hlavnou vetou sa môžeme opýtať, vedľajšou odpovedať*

PS s vedľajšou vetou prívlastkovou

➤ *vedľajšia veta rozvíja podstatné meno z hlavnej vety, plní úlohu prívlastku, pýtame sa na ňu ako na prívlastok*

To je dom, v ktorom bývam. (*Aký je to dom? V ktorom bývam.*)

Boli sme v dedine, kde sa narodila. (*V ktorej dedine sme boli? V ktorej sa narodila.*)

Chcem mu kúpiť darček, aký si vždy želať. (*Aký darček mu chcem kúpiť? Aký si vždy želať.*)

Nikdy nepracoval na probléme, ktorý bol taký komplikovaný. (*Na akom probléme nepracoval? Ktorý bol taký komplikovaný.*)

PS s vedľajšou vetou predmetovou

➤ *vedľajšia veta rozvíja sloveso z hlavnej vety, plní úlohu predmetu, pýtame sa na ňu ako na predmet*

Nevedela, čo si má o tom myslieť. (*Čo nevedela? Čo si má o tom myslieť.*)

Ani netušíme, ako sa zachovajú. (*Čo netušíme? Ako sa zachovajú.*)

Vždy sa bojíme toho, čo nechápeme. (*Čoho sa bojíme? Toho, čo nechápeme.*)

Mali by sme rozprávať o tom, čo nás trápi. (*O čom by sme mali rozprávať? O tom, čo nás trápi.*)

ps s vedľajšou vetou príslovkovou

➤ *vedľajšia veta rozvíja sloveso z hlavnej vety, plní úlohu príslovkového určenia, pýtame sa na ňu ako na príslovkové určenie*

vedľajšia veta príslovková miestna

Budeme čakať tam, kde sme sa dohodli. (*Kde budeme čakať? Tam, kde sme sa dohodli.*)

Kam vstúpil, ozýval sa smiech. (*Kde sa ozýval smiech? Kam vstúpil.*)

vedľajšia veta príslovková časová

Budeme vás čakať vtedy, keď sa nám bude chcieť. (*Kedy vás budeme čakať? Keď sa nám bude chcieť.*)

Až keď sa ťa opýtajú, odpovedaj! (*Kedy odpovedaj? Až keď sa ťa opýtajú.*)

vedľajšia veta príslovková spôsobová

Chráni ho, ako chráni matka svoje deti. (*Ako ho chráni? Ako chráni matka svoje deti.*)

Pozrela naňho tak, že sa mu odnechcelo hádať sa. (*Ako pozrela? Tak, že sa mu odnechcelo hádať sa.*)

vedľajšia veta príslovková príčinná

Chráni ho, lebo sa jej páči. (*Prečo ho chráni? Lebo sa jej páči.*)

Pretože ho nevnímala, všetko bolo zbytočné. (*Prečo bolo všetko zbytočné? Pretože ho nevnímala.*)

PS s vedľajšou vetou podmetovou

➤ *vedľajšia veta nahrádza podmet hlavnej vety, pýtame sa ako na podmet*

Najkrajšie bolo, že sme boli prekvapení. (*Čo bolo najkrajšie? Že sme boli prekvapení.*)

Hnevalo ma, že ju tu nevidím. (*Čo ma hnevalo? Že ju tu nevidím.*)

Kto nič nerobí, nič nepokazí. (*Kto nič nepokazí? Kto nič nerobí.*)

Nech ti pomôže ten, kto ti to poradil. (*Kto pomôže? Ten, kto ti to poradil.*)

PS s vedľajšou vetou prísudkovou

➤ *vedľajšia veta nahrádza prísudok hlavnej vety, pýtame sa ako na menný prísudok*

Peter je taký, že sa s každým porozpráva. (*Aký je? Taký, že sa s každým porozpráva.*)

Nič nie je také, aké to bolo kedysi. (*Aké to nie je? Také, aké to bolo kedysi.*)

On sa stal takým, akým sme ho nechceli mať. (*Akým sa stal? Takým, akým sme ho nechceli mať.*)

Situácia je taká, aká je. (*Aká je situácia? Taká, aká je.*)